

КАЗКА ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ ЧИННИК ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

A FAIRY TALE AS A MOTIVATIONAL FACTOR FOR LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Карпенко Г.М.,

orcid.org/0000-0003-1034-4424

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті досліджено роль казки під час вивчення іноземної мови. Описано, за допомогою яких методів і прийомів слід застосовувати казку під час уроків англійської мови. Звернено увагу на мотиваційний чинник використання казок. Доведено, що від нестандартно підібраних сюжетів, їх візуалізації залежить зацікавленість школярів до уроку англійської мови.

Казка є складовим компонентом процесу оволодіння іноземною мовою. Навчальний процес повинен бути розроблений для того, щоб учні насолоджувалися казкою, а саме через розуміння мови, а не лише через цікаву історію. Методичні прийоми роботи з казкою закріплюють фонетичний, лексичний і граматичний матеріал. Фонетичні казки сприяють розвитку вимови. Фонетичні розминки варто проводити на кожному уроці. Лексичні казки допомагають засвоїти нові реалії, вивчити нову лексику. Цілі використання граматичних казок – навчити правильно вживати граматичні структури.

Один із важливих аспектів опанування мови – говоріння. У цьому теж помічна казка, бо готує учня до спілкування. У казці присутні діалоги, що сприятиме розвитку комунікативної компетентності.

Варто запропонувати учням із високим рівнем знань написати власну казку. Для цього вчитель пропонує сюжет, місце дії, типових персонажів, опис чарівних предметів. Творчі школярі залюбки намалюють ілюстрації до казок. Такий підхід принесе задоволення дітям від праці.

Навчання, де використовують казку, – це ще й вивчення культури, адже у казках присутній соціокультурний складник. У процесі прочитання казки діти матимуть змогу почерпнути знання про історію, географію, традиції, звичаї та мистецтво.

Окрім навчальної функції, казка виконує виховну (повчальний сюжет) і розвивальну (розширення кругозору, розвиток мовлення, літературно-творчих здібностей).

Завдяки використанню казок на уроках іноземної мови розвиваються два види мотивації: самомотивація, коли казка цікава сама по собі, і мотивація, яка досягається тим, що учень бачить, що він може зрозуміти мову, яку вивчає.

Ключові слова: казка, англійська мова, мотивація, методи, комунікативна компетентність.

The role of a fairy tale in learning a foreign language has been examined. It has been described what methods and techniques should be used during English lessons. Some attention to the motivational factor of using fairy tales has been paid. It has been proved that students' interest to English lessons depends on non-standard selected plots of fairy tales and their visualization.

A fairy tale is an integral component of the process of mastering a foreign language. The educational process should be designed for students to enjoy the fairy tale, namely through understanding the language, not just through an interesting story. Methodical techniques of working with fairy tales consolidate phonetic, lexical and grammatical material. Phonetic tales promote the development of pronunciation. Phonetic warm-ups should be performed at each lesson. Lexical tales help to learn new realities, learn new vocabulary. The purpose of using grammatical fairy tales is to teach to use grammatical structures correctly.

One of the important aspects of mastering a language is speaking. The fairy tale is very helpful because it prepares the student for communication. There are many dialogues in the fairy tale, so they will contribute to the development of communicative competence.

Students with a high level of knowledge should be encouraged to write their own fairy tale. To do this, the teacher offers students a plot, place of action, typical characters, a description of magical objects. Creative students like drawing illustrations to fairy tales. This approach will bring satisfaction to children from work.

Learning, where a fairy tale is used, is also a study of culture, because in fairy tales there is a socio-cultural component. In the process of reading a fairy tale, children will have the opportunity to gain knowledge about history, geography, traditions, customs, and art.

Key words: fairy tales, English, motivation, methods, communicative competence.

Постановка проблеми. Казка – літературний сюжетний жанр про вигадані події чи персонажів, що має повчальний характер. Активно його використовують у навчально-виховній роботі,

це зумовлено такими функціями, як: налагодження контакту з дитиною, створення сприятливої атмосфери на уроці. Дитина співпереживає персонажам, а таким чином проживаються різні

почуття, особливо, коли текст не просто читають, а програвують. Завдяки казці усвідомлюються морально-етичні норми [5].

Як підкреслює О. Шаумян, казка актуалізує деякі потреби дитини – в автономії (незалежності), потребу в компетентності (силі, усемогутності), потребу в активності, потребу в порушенні заборон і правил [10, с. 91].

У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» зазначено, що «головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства» [7, с. 4–5]. Навчання у школі повинне виконувати кілька функцій – початкову, виховну, розвивальну. Вважаємо, що допоможе їх реалізувати застосування казок на уроках.

Також казка – один із найефективніших засобів розвитку мовлення у дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою використання казки на уроках займалися такі вчені, як Дж. Брюстер, С.С. Джоунз, А.А. Доті, Г. Еліс, Д. Ліпман, С.М. Парайно, Е. Райт, Е.К. Тейлор, Х. Хеннінгер.

Роль казки у вивченні англійської мови вивчали українські дослідники: Н. Борисова, Л. Власюк, Т. Гумовська, Г. Галушка, І. Івчук, К. Стрельченко, О. Казачінер, О. Чорна.

Л. Власюк [2] досліджувала казку як засіб формування позитивної мотивації у вивченні англійської мови. Т. Гумовська звернула увагу на визначення ролі казок на уроках іноземної мови у початковій школі й організації уроків із використанням казок [4].

В оптиці О. Казачінер [6] – використання лінгвістичних казок і казкотерапія у роботі з дітьми з особливими потребами. О. Чорна досліджує методичні прийоми роботи з казкою на уроках англійської мови як засіб формування позитивної мотивації [10]. К. Стрельченко [9] вивчає роль народних казок у процесі навчання англійської мови.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити роль казки у вивченні англійської мови. Для реалізації мети необхідно розглянути мотивацію в навчанні мови, критерії відбору тексту, описати класифікацію казок, вивчити етапи роботи над казкою на уроці.

Під час дослідження ми використали методи: теоретичні – аналіз психолого-педагогічних, методичних праць вітчизняних і зарубіжних науковців із метою вивчення стану теоретичної розробки проблеми; емпіричні – вивчення стану

сприймання, розуміння та якості виконання вправ для розвитку соціокультурної компетентності, її залежності від видів і форм роботи на уроці.

Виклад основного матеріалу. Під час відбору казкового твору слід враховувати психологічні та вікові особливості школярів, зазначає Г. Галушка. Також необхідно дотримуватися таких основних критеріїв, як: автентичність казкового твору; насиченість соціокультурною інформацією; доступність лексичного і граматичного матеріалу; здатність сюжету чи персонажа привернути увагу дітей від самого початку і залучити їх до процесу слухання/читання/обговорення; розмір казки (вона має бути невеликою); відсутність великих описових контекстів; відповідність мовного матеріалу казки навчальній програмі; відповідність казкового твору основним загальнодидактичним і методичним принципам навчання іноземної мови [3, с. 9].

Під час вибору казки слід враховувати, чи будуть у роботі з текстом реалізовуватися дидактичні принципи активності, наочності, стійкості засвоєння знань, умінь і навичок, виховання. На наш погляд, вивчення казки буде актуальним для учнів не лише початкової школи, але і середнього шкільного віку. Для старших школярів можна використовувати серйозні літературні казки на кшталт «Маленького принца» А. де Сент-Екзюпері. Втім, не заперечуймо того факту, що для початкової школи вивчення казки буде цікавішим. У цьому разі слід використовувати наочність – картинки, презентації, відео; залучати учнів до створення макетів, фігурок дійових осіб тощо.

Традиційно казки на уроках іноземної мови поділяють на фонетичні, лексичні та граматичні. Фонетичні сприяють розвитку вимови. Фонетичні розминки варто проводити на кожному уроці. Лексичні казки допоможуть засвоїти нові реалії, вивчити нову лексику. Казки актуальні й у вивченні граматики іноземної мови. Цілі використання граматичних казок – навчити правильно вживати граматичні структури, мовні зразки. За приклад можна взяти казки про королеву на ім'я Англійська мова та її дочок – принцес Фонетику та Граматику. Граматика – дуже серйозна красива молода леді, принцеса Фонетика – маленька дівчинка, між нами кажучи, дуже вередлива. Вона так набридла всім своїми примхами, що королева віддала їй букви та звуки. Хай, мовляв, дитина в кубики пограється, а вона з ними такого натворила, що ми й досі не можемо розібратися.

«Зустріч у парку»

Готуємо картки з буквами «а», «е», – червоного, «е» – жовтого, «п», «т», «л», «т'», «к» – чорного кольору.

Гуляли якось букви «а» та «е» (червоні) у королівському парку, а назустріч їм – принцеса Фонетика. «Ей!», – ніби гукнула буква «а», а принцеса образилася: «Це мені, принцесі, ти кричиши “ей!”». «Ей!», – тихіше повторила буква «а», бо нічого іншого казати не вміла. «Сторожка! – заверещала принцеса. – Взяти її!». І біля букви «а», попереду і позаду, з'явилося два стражники «N» і «M». (NAM) «I-i-i!», – захищала буква «е», (червона). «То ти за неї заступаєшся! Встань, встань... у кінці слова! І без усякого права голосу». Вона поблідла, пожовкла і стала німою. (Виставляємо слово: n – чорна, a – червона, t – чорна, e – жовта). Відтоді так і повелося, що буква «е» в кінці слова німа, але вона допомагає всім іншим голосним звучати у слові так, як ми вчили в алфавіті.

«Одного разу...»

Одного разу бігла принцеса Фонетика по коридору, бачить – стоять букви t і h про щось розмовляють. Вона до них підскочила та як гримне: «Ви що тут робите?». Букви злякалися, підстрибнули та язика прикусили. Тепер як зустрінуться, весь час кажуть або / θ / або / ð /.

Принцеса біжить далі. Бачить – букви O стоять. Вони зробили чемний уклін і шанобливо сказали: «O-у-у». Принцесі сподобалося. Вона повторювала: «Oу, оу, але “у” буде краще! Запам'ятайте мій наказ! Коли будуть дві букви “о” стояти поруч, вони будуть вимовляти “у”, для більшої моєї поваги! Ой, як гарно буде звучати: good, book, look». Але тут заскрипіла підлога під ногами у принцеси: «Це що ж? Я з вашої милості буду зватися “флур”? Неподобство!». «Ой, ні, ні, – злякалася принцеса, – ти залишаєшся [fɔ:r]. «А ми як? – заскреготіли двері, – будемо “дур”? Так не піде», – і прищемили принцесі сукню. «Та залишайтеся [dɔ:r], тільки відпустіть мене!». Двері пропустили принцесу, і вона побігла снідати. А ми тепер так і читаємо: boot, look, good, food але floor, door.

«Робочий день королівства»

У королівстві працюють усі. Працює сама королева – приймає делегації дітей, котрі приїхали вивчати англійську мову. Працює принцеса Граматика – навчає слова, у якому порядку стояти їм у реченні, які часи треба ставити за певних умов. Міністр фінансів «to have» весь час рахує: скільки хто мав («had») і скільки зараз має («has»). Генерал «to be» тренує своїх гвардійців на плацу перед палацом. Он як гарно вони йдуть! Перший ряд «am, is, are», другий ряд «was, were», а позаду ще й «been». Судді «taу, must, can» вирішують, хто що може чи повинен робити.

Ще один приклад казки – про модальне дієслово «can».

У просторій шафі жили гноми: Тіммі й Таммі. Вони не вміли нічого робити, але у них була чарівна скринька. Коли гноми розкривали її, будь-яке їхнє бажання виконувалося, але гномам заохотилося навчитися робити все самим, як робили це люди, які жили у квартирі. Люди могли і танцювати (dance), і співати (sing), і малювати (draw), і стрибати (jump).

Щоночі Тіммі й Таммі вчилися робити щось нове, а на світанку залазили у свою шафу і напередбачували один одному: «Я вмію співати» («I can sing!»), «Я вмію малювати» («I can draw!»), «Я вмію танцювати!» («I can dance!»). От тепер щовечора гноми засинали щасливими, адже це дійсно щастя, коли ти сам вмієш (can) все робити і тобі не потрібна чарівна скринька.

Розроблення уроків на основі казок підвищує ефективність навчального процесу. Презентаційні матеріали базуються на принципах, відмінних від тих, що використовуються у навчанні дорослих. Оскільки 6–8-річна дитина не розуміє, чому їй слід вивчати іноземну мову, все навчання повинно базуватися на задоволенні пізнавальних ігор та особистих психофізичних потреб.

Передбачено такі етапи роботи над казкою, як: підготовка, демонстрація (читання чи слухання, перевірка розуміння змісту), виконання завдань (опрацювання сюжетної лінії, поділ казки на частини), поділ на ролі, драматизація.

Перший етап підготовчий – вчитель називає казку і ставить кілька питань про неї учням: чи відома їм ця казка, про що у ній ідеться. Наступний етап – вивчення нової лексики. Вчитель коментує реалії, де розгортаються події, що означають ті чи інші образи, символи тощо з погляду лінгвокультурології.

Наступний етап – сприйняття казки – супроводжується навідними питаннями. Третій етап – перевірка, наскільки добре учень засвоїв текст. Це можна провести за допомогою питань чи вправ.

Четвертий етап – розвиток комунікативних умінь і навичок, ідеться про усне мовлення. Можна давати такі вправи: розкажіть, опишіть головного чи другорядних героїв, розіграйте діалог між персонажами, охарактеризуйте вчинки героїв.

«Саме через казку існує можливість проникнути у суть реальних мовлень і явищ і за допомогою простої наочної форми донести до учнів інформацію. У діалогах, які містяться в казках, є вся необхідна мовленнєва інформація для того, щоб побудувати казку в послідовності етапів», – зазначає О. Чорна [10, с. 138].

На уроках казку можна зачитувати, адже зоровий контакт сприятиме комунікації. Також допоможуть налагодити контакт з аудиторією міміка, жести, короткі схеми на дошці.

К. Стрельченко пропонує використовувати такі вправи під час опрацювання тексту казок [9, с. 66]:

Рецептивні вправи: вибір із ряду малюнків тих, що відповідають змісту казки; розміщення малюнків у послідовності, яка відповідає розгортанню сюжету; відмічання переміщення персонажів казки на карті.

Рецептивно-(ре)продуктивні вправи: аудіювання або читання початку казки, передбачення її завершення та порівняння передбачень із оригінальним завершенням; написання продовження до прочитаної казки; складання плану казки; виділення у казці структурно-змістових блоків, що повторюються; розміщення основних подій у хронологічній послідовності; переказ від імені одного з персонажів; розігрування діалогів між казковими персонажами; порівняння англійських народних казок з українськими та з народними казками інших народів.

Продуктивні вправи: розповідь українських та інших національних казок англійською мовою; написання власних казок на задану тематику.

Один із важливих аспектів опанування мови – говоріння. У цьому теж помічна казка, бо готує учня до спілкування. У казці наявні діалоги, що сприятиме розвитку комунікативної компетентності.

Варто запропонувати учням із високим рівнем знань написати власну казку. Для цього вчитель пропонує сюжет, місце дії, варіанти вступу, типових персонажів, опис чарівних предметів. Творчі школярі залюбки намалюють ілюстрації до казок. Такий підхід принесе задоволення дітям від праці.

Навчання, де використовують казку, – це ще й вивчення культури, адже у казках присутній соціокультурний складник. У процесі прочитання казки діти матимуть змогу почерпнути знання про історію, географію, традиції, звичаї, мистецтво.

Як зазначає О. Казачінер, читаючи чи слухаючи казку, дитина охоче занурюється у чарівний світ її персонажів, переймається подіями твору. Казка переносить дітей із буденного одноманітного світу реальності у світ небуденності, пробуджує фантазію, емоційно зацікавлює і захоплює. По-друге, використання казок на уроках сприяє індивідуалізації навчання й розвитку вмотивованості мовної діяльності тих, кого навчають. Завдяки використанню казок на уроках іноземної мови розвиваються два види мотивації: самомотивація, коли казка цікава сама по собі, і мотивація, яка досягається тим, що учень бачить, що він може зрозуміти мову, яку вивчає. Це приносить задоволення, дає віру у свої сили й бажання до подальшого вдосконалювання [6, с. 3].

Висновки. Щоб полегшити учням вивчення англійської мови як іноземної слід використовувати інтерактивні й інноваційні підходи. Серед завдань учителя – створення мовленнєвих ситуацій, наближених до реальних. Перевагою буде використання казки.

Казка повинна бути зрозумілою для учнів, зацікавлювати. Окрім навчальної, казка виконує виховну (повчальний сюжет) і розвивальну функції (розширення кругозору, розвиток мовлення, літературно-творчих здібностей). Казка – мотиваційний чинник до навчання англійської мови в учнів, особливо молодшого шкільного віку. Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні казки як мотиваційного чиннику для вивчення іноземних мов, дослідження засвоєння фонетики, лексики за допомогою казки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреева Г., Колодіна Л. Казка як мотиваційний чинник до вивчення англійської мови. *Молодь і ринок*. 2018. № 6. С. 103–106.
2. Власюк Л.С. Казка як засіб формування позитивної мотивації при вивченні англійської мови: методична розробка. *Міський методичний кабінет, Нововолинська загальноосвітня школа I–III ступенів* № 4. 2014. 116 с.
3. Галушка Г.М. Формуємо соціокультурну компетенцію за допомогою казок. Харків : Основа, 2008. 94 с.
4. Гумовська Т.Ю. Роль казки на уроках англійської мови в початкових класах. *Вісник психології і педагогіки*. URL: <http://www.psych.kiev.ua>.
5. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Основы сказкотерапии. Санкт-Петербург : Речь, 2010. 176 с.
6. Казачінер О.С. Використання лінгвістичних казок під час навчання англійської мови. *Англійська мова і література*. 2007. № 33. С. 2–5.
7. Лінінська Ю.Л. Використання казки на уроках іноземної мови в початкових класах : посібник. Полонне, 2015. 37 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Проект. Київ : Шкільний світ, 2001. С. 4–5.
9. Стрельченко К. Використання народних казок у процесі навчання англійської мови. *Іноземні мови*. 2012. № 3. С. 65–68.
10. Чорна О.О. Роль та методичні прийоми роботи з казкою на уроках англійської мови як засіб формування позитивної мотивації навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 1 (65). 2019. С. 136–139.
11. Шаумян О.Г. Казка як складова освітнього простору дитини. *Молодий вчений*. № 7.1 (71.1). 2019. С. 90–94.